

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Türk ve Kuzey Kıbrıs Hukukunda Covid Önlemleri Kapsamında Uygulanan İdari Para Cezalarının Hukuka Uygunluğu Sorunu

The Problem of Legality of Administrative Fines Implemented Within the Scope of Covid Measures in Turkish and Northern Cyprus Law

Alara TANSUĞ^{a*} Muhammed ERDAL^b

^a Arş. Gör., YDÜ, Hukuk, Lefkoşa / KKTC
ORCID: 0000-0002-8032-6830

^b Yrd. Doç. Dr., YDÜ, Hukuk, Lefkoşa / KKTC
ORCID: 0000-0001-9643-6949

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 9 Aralık 2021

Kabul tarihi: 20 Mart 2022

Anahtar Kelimeler:

Pandemi,

Temel haklar,

Temel hakların sınırlandırılması

ARTICLE INFO

Article History:

Received December 9, 2021

Accepted March 20, 2022

Keywords:

Pandemic,

Fundamental rights,

Limitation of fundamental rights

ÖZ

Mart 2020 tarihinde küresel salgın olarak ilan edilen Covid-19 (Corona Virus Disease-2019)/, küresel anlamda bir çok insanın hayatının sona ermesine ve hemen hemen bütün bireylerin ekonomik sorunlar yaşamalarına sebep olmuştur. Küresel salgının önlenmesi amacıyla girişilen mücadele aynı zamanda temel hakların sınırlandırılması sorununu da beraberinde getirmiştir. Anayasa ve uluslararası sözleşmelerde koruma alanı bulan temel hak ve özgürlüklerin haklı sebeplerle sınırlandırılması bazı durumlarda kaçınılmaz olsa da olağan dönemlerde ancak anayasada belirtilen usullerle ve ancak anayasada belirtilen sebeplere dayanarak kanunla; olağanüstü dönemlerde ise uluslararası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla yine pozitif düzenlemelerin gerektirdiği ölçüde kısıtlanabilmektedir. Kamusal makamlar olan küresel salgınla mücadele kapsamında “üstün yarar” kavramından hareketle olağanüstü hal ilan edilmiş olmamasına rağmen çeşitli temel hak ve özgürlüğü sınırlandırılma yoluna gitmektedir. Bu çerçevede çalışmamızda temel hak ve özgürlüklerin hukuka uygun bir şekilde sınırlandırılması yöntemlerine değinilerek, günümüzde uygulanan kısıtlamaların hukuka uygunluğu tartışılacaktır.

ABSTRACT

Covid-19 (Corona Virus Disease-2019)/Coronavirus, which was declared as a global epidemic in March 2020, caused many people to end their lives in the global sense and almost all individuals struggle with economic problems, while it brought along the problem of limitation of fundamental rights. Although it is inevitable in some cases to limit the fundamental rights and freedoms that are protected in the Constitution and international conventions, in ordinary times, only by law based on the reasons specified in the Constitution; In extraordinary times, obligations arising from international law can be restricted to the extent required by the situation, provided that they are not violated. Today, in order to reduce the impact of the global epidemic, more than one fundamental right and freedom has been restricted without declaring a state of emergency, based on the concept of superior benefit. In this context, in our study, the methods of restricting fundamental rights and freedoms in accordance with the law will be discussed, and the legality of the method of introducing restrictions applied today will be discussed.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: alara.tansug@neu.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

Declared as a global epidemic in March 2020, Covid-19 (Corona Virus Disease-2019) has caused many people's lives to end globally and almost all individuals to experience economic problems. The struggle to prevent the said global epidemic has also brought with it the problem of limitation of fundamental rights. Thus, individuals have been faced with both economic problems and, perhaps due to their age, freedom restrictions that most of them have not encountered before. In some cases, the necessity of limiting the rights in order to ensure the social order may be as essential as the recognition of those rights. As a matter of fact, thinking that rights cannot be limited is not a rational approach in the contemporary social order. Although it is inevitable in some cases to restrict the fundamental rights and freedoms that are protected in the constitution and international conventions for justified reasons, in ordinary periods only by the procedures specified in the constitution and only by law based on the reasons stated in the constitution; In extraordinary times, obligations arising from international law can be restricted to the extent required by positive regulations, provided that they are not violated. Despite the fact that a state of emergency has not been declared, based on the concept of "outstanding benefit", public authorities try to limit various fundamental rights and freedoms within the scope of the fight against the global epidemic. Although this limitation was made on the grounds of combating the epidemic, the illegality of the method brings up the illegality of the sanctions to be applied to those who do not comply with the measures. For this reason, it is the highest value that should not be discussed that the restrictions must be in accordance with the law, even if the restricted rights and freedoms are due to necessity. In this context, in our study, the concept of fundamental rights was mentioned, the methods of limitation were examined, and the illegalities in the methods of limitation of fundamental rights during the global epidemic were discussed. Since these violations are not limited to the methods of limiting fundamental rights and freedoms, the legality of the administrative sanctions imposed as a result of this has been discussed comparatively in terms of Turkey and Northern Cyprus. As a result, it has been observed that Turkey does not manage the epidemic conditions well and therefore causes violations of rights. Since a general reason for restriction was not regulated in the restriction of fundamental rights and freedoms, the legalization of the restriction could only be achieved by the declaration of a state of emergency. However, the situation differs in terms of Northern Cyprus law. Fundamental rights and freedoms may be restricted by law, based on one of the general reasons for restriction in Article 11 of the TRNC Constitution. The legal basis of the limited fundamental rights and freedoms in the TRNC within the scope of the fight against the epidemic is Chapter 156 Curfew Law.

Giriş

Herkes, doğuştan kazanılan vazgeçilemez, devredilemez birtakım temel haklara sahiptir. Bahse konu haklar ulusal düzeyde Anayasa; uluslararası alanda ise sözleşmeler çerçevesinde koruma altına alınmıştır. Ne var ki içinde bulunduğumuz olağanüstü günlerde, kişilerin Anayasa'dan ve uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan söz konusu temel haklarına, bazı sınırlamalar getirilmektedir. Bu sınırlamalar her ne kadar bazı temel hakları kısıtlıyor olsa da, esasında amaç kişilerin diğer haklarını sağlayabilmektir. Örneğin sokağa çıkma yasağı bir taraftan seyahat özgürlüğüne ilişkin bir temel hakkı kısıtlarken diğer taraftan yaşama hakkını korumayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda önlemin temel kurgusu, önce yaşamak; sonra insanca yaşamak özdeyişini çağrıştırır görünmektedir.

Temel hakların kısıtlanması pahasına salgının başlangıcında alınan ilk önlemlere ilaveten sonradan alınan pek çok ek önlem, insanların ölümle karşı karşıya gelmelerinin ve sürekli virüs tehdidiyle karşı karşıya kalmalarının önüne geçilmesine olanak sağlayamamıştır.

Çalışmamız kapsamında, kişilere tanınan temel hakların özünden hareketle, günümüzdeki mevcut duruma göre Türk Hukuku ve kısaca Kuzey Kıbrıs Hukuku çerçevesinde değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır. Nihayet, yapılacak değerlendirme ile kişilerin sahip olduğu temel haklar kavramından hareketle, bu hakların sınırlandırılması, sınırlandırmanın hangi yöntemin izlenmesi halinde hukuka uygun olacağı ve sınırlandırmalara uyulmaması halinde öngörülen yaptırımlar irdelenmeye çalışılacaktır.

Temel Haklar Kavramı ve Temel Hakların Sınırlandırılması

Genel olarak

Temel haklar, özgürlükler olarak anılan kavramlardır. Bu haklar, hukuk alanında, "hürriyet", "hak", "insan hakları", "kamu hürriyetleri", "kişi hakları", "vatandaş hakları", "anayasal haklar" ve "temel haklar" gibi değişik kavramlarla ifade edilmektedir (Gözler, 2016, s. 400).

Temel hak ve özgürlükler ulusal hukukta, Anayasa ile, yasama, yürütme, yargı organları ve idare makamlarıyla birlikte diğer kurum, kuruluş ve kişileri bağlayıcı etkiye sahip birer norm olarak düzenlenmiştir. Bu bağlamda Anayasa kurallarının, devletin temel organlarının kuruluşunu, işleyiş düzenini ve kişilerin devlete karşı ileri sürebilecekleri hak ve özgürlükleri düzenlediğini söylemek mümkündür (Gözler, 2014, s. 232). Buna göre; "*Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir*" (Anayasa m. 12). Anayasa'da somutlaşan bu haklardan bazıları, yaşam hakkı, yerleşme ve seyahat özgürlüğü, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, özel yaşama ilişkin haklar, düşünce ve din özgürlüğü, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü, mülkiyet hakkı, çalışma hakkı, konut hakkı, sendika özgürlüğü, grev hakkı ve eğitim hakkı olarak sıralanabilir (Anayasa m. 17 vd.).

Uluslararası alanda ise temel haklar, insan hakları olarak anılmaktadır. İnsan hakları, bireylere salt insan olmaları sebebi ile özgülenmiş haklar olup, bireylerin onurunu ve haysiyetini korumayı, kişilerin maddi ve manevi gelişimini sağlamayı amaçlamaktadır (Tezcan, Erdem, Sancakdar, Önok, 2016, s. 28). Öğreti ve uygulamada insan haklarının geniş bir kapsamı olduğu kabul edilmekte ve kural olarak devlet organlarına karşı korunması esasına dayandırılmaktadır. Buna göre insan hakları, ırk, dil, cinsiyet gibi herhangi bir ayırım gözetmeksizin bireye özgülenmiş, ilgilinin sırf insan olması neticesinde kazanılmış, vazgeçilemez ve devredilemez haklar olarak nitelendirilmektedir. Bahse konu haklar, insanları, eşit ilgi ve saygıya layık, eşit ve özerk kişiler olarak gören ve insan doğasıyla ilgili ahlaki görüşe dayanan haklardır (Öztürk vd., 2018, s. 83-84). İnsan haklarına ilişkin Türkiye'nin de taraf

olduğu sözleşmelerden biri, önceleri İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB) olarak anılan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'dir.

Uluslararası kapsamda temel hakların korunmasını amaçlayan söz konusu sözleşme, gerek Türk gerek KKTC Anayasası ile paralel düzenlemeler içermektedir. Burada, insanın kişiliği, haysiyeti ve değeri esas alınarak hak ve özgürlükler uluslararası anlamda tanınmaktadır (Kaboğlu, 2015, s. 235).

İnsan hakları terimi, bütün insanlığın salt insan oluşundan dolayı insanlık onurunun gereği olarak sahip oldukları tüm hakları içerir. Ne var ki bu terim gerçekleştirilmiş bir durumdan çok, bir ideali, varılmak istenen amacı niteler. Bu bağlamda insan haklarına dayalı devlet insanı temel değerler olarak kabul eden ve kendi varoluş nedenini insan haklarının korunması amacına dayandıran devlettir (Sağlam, 2013, s. 273-274).

Ne var ki temel haklar/insan hakları, her ne kadar özgürlük anlayışından ileri gelse ve nihayetinde özgürlüğe amade bir kurgu içerse de, bu onun sınırsız, ölçsüz, dilediğince kullanılabilir bir olanak olarak algılanması sonucunu doğuramaz; aksine onun herkes tarafından kullanılabilmesi için belirli sınırlamalara tabi tutulmasını zorunlu kılar. Nihayetinde devletin asli görevlerinden biri kamu düzeninin bozulmasını önlemeye yönelik tedbirler almaktır (Doğan, 2020, s. 129).

Anayasal Çerçeve Temel Hakların Sınırlandırılması Usulü

Herkesin dokunulamaz temel haklara sahip olması, hiçbir hak ve özgürlüğün sınırsız olduğu anlamını taşımaz. Bu sebeple, toplumsal yaşamda, bahse konu haklara bazı hallerde birtakım sınırlamalar getirilmesi kaçınılmazdır. Nitekim sınırsız özgürlük anlayışı toplumsal yaşamda veya devlet hayatı içerisinde yer almaz. Devletin ve toplumun var olabilmesi ve sürekliliğinin sağlanması için özgürlüklerin kısıtlanması bazı hallerde zorunludur. Ancak hemen belirtmek gerekir ki demokratik ve çağdaş toplumlarda bu kısıtlama sınırsız ve keyfi olmamalı, temel haklar tamamen ortadan kaldırılmamalıdır. Kısacası, nasıl özgürlük doğası gereği belirli düzeyde kısıtlamayı zorunlu olarak içeriyorsa; kısıtlamalar da özgürlük için belirli kısıtlamaları zorunlu olarak içermektedir. Bu bağlamda özgürlüklere getirilen kısıtlamaları da daha sert bir biçimde kısıtlayan sınırlar olduğunu söylemek mümkündür (Gözler, 2016, s. 419). Dolayısıyla temel hakların sınırlandırılması bağlamında kısıtlamanın istisna, özgürlüğün ise asıl olduğunu belirtmek gerekir.

Temel hakların sınırlandırılmasının mümkün olduğu ve sınırsız hakların kaosa yol açacağı bir gerçektir; ancak temel hakların sınırlandırılması için, normal şartlarda koruma mekanizması öngören Anayasa ve sözleşmeler, istisnai zamanlar için sınırlama sebepleri ve birtakım sınırlama şartlarını da içermektedir.

Temel hakların kısıtlanmasına yönelik Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın, teknik olarak kendi içinde iki farklı Anayasa barındırdığını söylemek mümkündür. Bu farklılık olağan döneme ilişkin düzenlemeler ve olağanüstü döneme ilişkin düzenlemeler temel ayrımında ortaya çıkmaktadır. Zira, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, olağan dönemde 13. madde kapsamında temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırabileceğini öngörürken, 15. madde, olağanüstü dönemde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını düzenlemektedir. Anayasa'nın ilgili maddelerine bakacak olursak;

Madde 13; *“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlandırılabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz”*.

Madde 15; “Savaş, seferberlik (...)10 veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Olağan döneme ilişkin 13. madde hakkın varlığını ortadan kaldırmayan; ancak kullanımını yine kendi içinde belirtilen yöntem, şart ve sınırlamalarla sınırlandırabilme şartını içeren bir düzenlemedir. Olağanüstü döneme ilişkin düzenleme içeren 15. maddede yer alan kısıtlama ise temel hak ve özgürlüklerin kullanım alanlarının tamamen veya kısmen fakat geçici bir süre için sona erdirilmesini mündemiçtir. Burada önemli olan nokta durdurulma kavramının içerisinde hakkın askıya alınması olgusunun da bulunmasıdır (Değirmenci, 2020, s. 55). Anayasa kapsamında yer alan bu düzenlemeler bize, temel hak ve hürriyetlerin kısıtlanabileceği ve kullanımının durdurulabileceği halleri gösterir. Bahse konu ikili ayrımın farklılarına aşağıda değinilecektir.

Olağan dönemde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması

Temel hakların sınırlandırabileceği hallerden ilki olan olağan dönem sınırlamaları, yukarıda da değinildiği şekilde Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin 13. maddede, hakların, ancak somut bir hakka ilişkin Anayasa'da belirtilen sebeplere bağlı olarak ve kanunla sınırlandırabileceğini ifade etmektedir. İlgili maddede geçen “*belirtilen sebeplere*” bağlı olarak örneğin; Özel hayatın gizliliği (m.20), konut dokunulmazlığı (m.21), haberleşme hürriyeti ve haberleşmenin gizliliği (m.22), dernek kurma hürriyeti (m.33), toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı (m.34), sendika kurma hakkı (m.52), “*milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak sınırlandırılabilir*”. Özetle, yukarıda bahsi geçen bir temel hak, Anayasa'da öngörülmeleyen bir nedene bağlı olarak sınırlandırılmaz (Gözler, 2017, s. 124).

Sınırlama meşru bir amaca ulaşma gayesiyle, yukarıda belirtilen sebeplere bağlı olmak şartıyla ve ancak ölçülülük ilkesine riayet etmek kaydıyla elverişli, gerekli ve orantılı olması halinde hukuka aykırı olmayacaktır. Buna göre; temel hakların sınırlandırılmasında başvurulmuş araç ile sınırlama suretiyle ulaşılmaya hedeflenen amaç arasında makul bir orantı olmalıdır. Araç ile amaç arasındaki bağ aslında temelde bir tartıma dayanmaktadır. Kamusal yarar adına bireye getirilen kısıtlama pratik uyumunun nihai sonucu olup makul bir dengenin kurulması esasına dayanmaktadır (Metin, 2017, s. 14).

Olağanüstü dönemde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması

Temel hakların sınırlandırabileceği hallerden ikincisi ise olağanüstü dönem sınırlamalarıdır. Anayasa'nın 15. maddesi ile olağan döneme kıyasla daha aşırı ölçüde sınırlandırmalara ve hatta temel hakların sınırlandırılmasına ek olarak, söz konusu hakların kullanımının askıya alınması sonucunu yaratmaktadır (Gözler, 2016, s. 419).

Savaş, seferberlik, ayaklanma, deprem, salgın hastalıklar gibi olağanüstü hallerde, olağan döneme nazaran, önemli bazı değerlere daha fazla müdahale edilmektedir. Dolayısıyla söz konusu müdahalenin keyfi değil de daha üstün bazı değerleri korumak için yapılması gerekmektedir. Buna göre; temel hakların kullanımının durdurulabilmesi için, savaş, seferberlik veya olağanüstü hallerden birinin varlığı yeterli olacaktır. Olağan dönemdeki sınırlama şartlarının aksine, olağanüstü dönemde milletler arası yükümlülükler dışında sınırlamanın kanunla getirilmesi veya Anayasa'da belirtilen sebeplere dayanılması zorunluluğu gibi bir şart öngörülmemiştir.

Değnilmesi gereken bir diğler nokta olağan veya olağanüstü hallerde, bazı “çekirdek” haklara dokunulamayacağıdır. Anayasa’nın 15/2. maddesinde; “Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler (...) dışında, kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.” şeklinde belirlenen yaşam hakkına, kişilerin, din, vicdan ve düşüncelerini açıklamaya zorlanamamasına, suç ve cezaların geriye yürümemesine ve suçluluğu mahkemece saptanıncaya kadar kimsenin suçlu sayılmayacağı ilkesine aykırı düzenlemeler öngörülemez.

Günümüzde gerek Türkiye’de gerek KKTC’deki uygulamalara bakıldığında, kişilerin yaşam haklarını korumak amacı ile sokağa çıkma özgürlüklerine müdahale edilmesi üstün değer olarak görülebilir. Yine itfaiye erlerinin bir evin camını kırmak suretiyle yangına müdahale etme çabası ilk etapta mülkiyet hakkına müdahale gibi görünse de, müdahale edilmemesi halinde evin tamamının yanma ihtimali karşısında, daha üstün bir değer korunduğu söylenebilir (Gözler, 2016, s. 419).

Açıktır ki ilgili madde, olağanüstü zamanlarda, ölçülülük ilkesine uygun olmak şartıyla, temel özgürlüklere, Anayasa’da yer alan güvencelerin aksine, müdahale edilmesini meşru kılmaktadır. Olağanüstü halin varlığı neticesinde, yalnızca kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamayacak; kişiler din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacaklar; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez ve suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamayacaktır. Buna karşın, sokağa çıkma yasağı, çalışma yasağı, işyerlerini açma yasağı, maske takma zorunluluğu, camilerin ibadete kapatılması gibi akla gelebilecek tedbirler, gerekli olduğu ölçüde alınabilecektir (Gözler, 2020, s. 419).

Küresel Salgın Döneminde Temel Hakların Sınırlandırılması ve Sınırlandırmanın Hukuka Uygunluğu Sorunu

Genel olarak

İlk etapta Çin Halk Cumhuriyeti’nde Aralık 2019 yılında ortaya çıkan ve Mart 2020’de küresel salgın ilan edilmesine, birçok insanın hayatının sona ermesine ve hemen hemen çoğu bireyin ekonomik zorluklarla karşılaşmasına neden olan Covid-19 (Corona Virus Disease-2019), temel hakların sınırlandırılması sorununu da beraberinde getirmiştir. Dönem dönem salgın durumuna göre tedbirlerin artırılması veya azaltılması ya da normalleşmeye yönelik adımların atılması söz konusu olmuştur. Ne var ki dünya çapında çoğu insan, hayatlarını idame ettirebilmek için kalabalık iş yerlerinde gitme ve benzeri sebeplerle ortak yaşam alanlarına çıkmak zorunda kalmış ve virüsle temas etme olasılıklarına maruz kalmaya devam etmişlerdir (Şimşek, 2021, s. 249).

Günümüzde, tüm dünyanın en güncel sorunlarından birisi haline gelen küresel salgın sebebiyle kamu otoriteleri, “üstün yarar” kavramından hareketle, birden fazla temel hakkın sınırlandırılması yoluna gitmiştir. Söz konusu salgının getirisi güncel sorunlar ile birlikte salgının temel hak ve özgürlükler üzerindeki etkisi, kısıtlamaların orantılı-etkili olup olmadığı ve öngörülen kısıtlamaların getirilmesinde takip edilen usul de tartışmalara sebep olmuştur (Polat Akgün, 2021). Sokağa çıkma yasağı kapsamında yapılan müdahaleler sonucunda, sınırlanan bu hakların en belirginleri, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı (Anayasa, m.19) ve seyahat özgürlüğü (Anayasa m.23) hakkıdır. Bunun yanında maske takma zorunluluğu getirilmesi ile kişi dokunulmazlığı hakkına (Anayasa m.17) müdahale de söz konusudur. Geriye kalan tüm haklar da bu hakların türevi niteliğinde olarak kısıtlamaya konu olmaktadır. Ne var ki tüm dünyayı etkisi altına almış bulunan salgın koşullarında, tüm türev haklardan önce

ilkın gözetilmesi gereken yarar şüphesiz kişilerin yaşam hakkıdır. Nitekim yaşamı son bulan kimsenin diğer haklara sahip olduğu söylenemeyecektir (Doğan, Yırtıcı, 2020, s.242).

2019'dan beri, toplumlar nezdinde adeta savaş verilen virüs karşısında temel haklara yönelik öngörülen sınırlamalar, hukuki anlamda tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Pek tabi sınırlamalar mevcutken, işi gereği sınırlamalardan muaf olanlar, hastaneye gidebilmek için evinden ayrılanlar ve benzer sebeplerle zaruret halinde sokağa çıkması gereken kişiler olmuştur. Bunun yanında hastalığın seyri konusunda bilinçsiz tutum sergileyen veya virüsün varlığını reddeden, umursamayan, keyfe keder yasakları delip, içinde bulunulan küresel salgın koşullarında, sınırlama şartlarına uymayan kişiler de olmuştur.

Covid ile mücadele kapsamında getirilen kısıtlamalar hukuksal alanda temel haklara ilişkin çeşitli müdahaleleri içermektedir. Çalışmamızın daha önceki kısımlarında da ifade ettiğimiz üzere müdahaleye konu haklar kişilerin hiçbir durumda sınırlandırılması mümkün olmayan haklar değildir. Aksine Anayasa bu haklara hangi şartlar altında ne şekilde sınırlamalar getirilebileceğini düzenlemektedir. Çalışmamızın bundan sonraki kısmında günümüzde getirilen sınırlamaların hukuki dayanağı, hukuka uygunluğu ve sınırlamalara uymayanlara yönelik yaptırımların hukuki niteliği tartışılmaya çalışılacaktır.

Temel Hakların Sınırlanmasının Hukuka Uygunluğu

Koronavirüsün, Türkiye'de gözlenmesinin ardından yürütme organı tarafından alel acele bir dizi tedbirler alınmıştır. Salgının yarattığı etki sağlık sisteminde çeşitli sorunlara neden olduğu gibi, salgınla mücadele kapsamında alınan tedbirler hukuki boyutta da bir dizi tartışmayı beraberinde getirmiştir. Nitekim kamusal makamlar durumun gerektirdiği yasal düzenlemelerden kaçınarak halihazırdaki mevzuat çerçevesinde salgınla mücadele yöntemini tercih etmiş; örneğin salgınla mücadele için anayasada öngörülen bir yol olmasına rağmen olağanüstü hal ilan edilmemiştir. Bu durum hukuk yazınında hayli tartışmalara konu olmuştur.

Kişî hürriyeti ve güvenliği hakkını düzenleyen Anayasanın 19. maddesinde, ilgili hakka ilişkin sayılan tahdidi sınırlama sebepleri arasında -diğer temel haklarda olduğu şekilde- kamu düzeni, genel sağlık ve genel ahlakın korunması sebeplerinden biri bulunmadığından getirilen sınırlamaların yasal olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla olağan dönemde kişî hürriyeti ve güvenliği ilkesi genel sağlık sebebi ile sınırlandırılmayacaktır. Salgın döneminde en fazla müdahale edilen temel haklardan biri olan kişî hürriyeti ve güvenliği hakkının içinde bulunduğumuz dönemde sınırlanması, ancak olağanüstü hal ilan edilmesi ile meşruiyet kazanacaktır.

Anayasa m. 119¹, cumhurbaşkanına, olağanüstü hallerde olağanüstü hal ilan etme yetkisi tanımaktadır. İlgili madde incelendiğinde salgın hastalık sebebi ile olağanüstü hal ilan

¹ “Cumhurbaşkanı; savaş, savaş gerektirecek bir durumun baş göstermesi, seferberlik, ayaklanma, vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması, anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması, tabii afet veya tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması hallerinde yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir. Olağanüstü hal ilanı kararı, verildiği gün Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplanmaya çağırılır; Meclis gerekli gördüğü takdirde olağanüstü halin süresini kısaltabilir, uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir. Cumhurbaşkanının talebiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi her defasında dört ayı geçmemek üzere süreyi uzatabilir. Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz.

Olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile 15 inci maddedeki ilkeler

edilmesi ve olağanüstü hal ilanına sebep olan hususa ilişkin de olağanüstü hal cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılabileceği sabittir. Böyle bir durumda, Anayasa'nın 15. maddesine göre öngörülecek tüm önlemler meşru sayılacak ve hukuki tartışmaya mahal olmayacaktır. Aynı konuda Gözler (2020) şu tespitlerde bulunmaktadır;

“Cumhurbaşkanı, olağanüstü hâl ilân ettikten sonra, çıkaracağı Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle salgın hastalıkla mücadele amacıyla temel hak ve hürriyetleri sınırlandıran tedbirleri öngörebilirdi. Bu tedbirler kanunla öngörülmemiş olmalarına rağmen ve keza Anayasanın kişi hürriyeti, seyahat hürriyeti, mülkiyet hakkı, sözleşme hürriyeti gibi çeşitli hak ve hürriyetleri düzenleyen maddelerine aykırı olmalarına rağmen hukuka uygun olurlardı; çünkü bu tedbirlerin hukuka uygunluğunun tek bir ölçüsü vardır; o da Anayasamızın 15'inci maddesidir.”

Bütün bu açıklamalar ışığında halihazırda uygulanan bütün kısıtlamalar belirli bir kanun referans gösterilerek yapılsa dahi Anayasada belirtilen prosedüre aykırı bir yöntemle, yani olağanüstü hal ilan edilmeden uygulama bulduğu için hukuka aykırılık teşkil etmektedir. Çalışma kapsamında dile getirdiğimiz bütün haklar kendi içinde değerlendirildiğinde görülecektir ki her hak adeta diğer bir hakkın türevi konumundadır. Bu açıdan bakıldığında bir temel hakkın ihlali aynı zamanda diğer haklar açısından domino etkisi yaratmaktadır. Somutlaştırmak gerekirse, sokağa çıkma yasağı; seyahat özgürlüğü, din ve vicdan hürriyeti, çalışma özgürlüğü gibi hakların ihlalini doğurmaktadır. Nitekim özgürlüğünden yoksun olan bir kişi, seyahat edemeyecek, dini vecibeleri yerine getirmek için ibadethaneye gidemeyecek aynı zamanda iş yerini açamamak veya işe gidememek dolayısıyla çalışma hakkından da mahrum olacaktır. Esasen herkes, devletin müdahalesi olmaksızın, özgürce, bir yerden bir yere kişisel gelişim amaçlı, yerleşmek amaçlı, ziyaret veya gezinti amaçlı gitmek ve giderken de dilediği vasıtayı kullanabilmek bakımından yerleşme ve seyahat hürriyeti ekseninde özgürdür (Abalı, 2020, s.91).

Salgın sebebi ile getirilen sokağa çıkma yasağı ve maske takma zorunluluğuna ilişkin önlemler, geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Bahse konu önlemlerin, Anayasa'nın 119. maddesi kapsamında “tehlikeli salgın hastalık” koşullarının varlığı sebebi ile olağanüstü hal ilan edilmeyip, olağan zaman kavramı çerçevesinde hareket edilmeye çalışıldığından dolayı yönden kanunilik ilkesine aykırılık teşkil ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır (Öztürk, 2021, s. 6).

Küresel Salgın Döneminde Kabahatler Kanunu Çerçevesinde Uygulanan İdari Yaptırımlar ve Yaptırımların Hukuka Uygunluğu

İdari yaptırım kavramı

İnsanlar doğası gereği toplumsal olarak yaşamaya ve toplumsal yaşamının getirisi olarak da birbirleriyle ilişki içinde olmaya mahkumdurlar. Toplum olarak yaşamını idame ettirmeye çalışan insanlar, ilişkilerini düzenleyebilmek, barış ve huzur içinde yaşayabilmek için birtakım kurallara ihtiyaç duyar. Sosyal düzen kuralları olarak addedebileceğimiz bu kurallara

doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlanacağı veya geçici olarak durdurulacağı, hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği kanunla düzenlenir.

Olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanı, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, 104'üncü maddenin onyedinci fıkrasının ikinci cümlesinde belirtilen sınırlamalara tabi olmaksızın Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Kanun hükmündeki bu kararnameler Resmî Gazetede yayımlanır, aynı gün Meclis onayına sunulur.

Savaş ve mücbir sebeplerle Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanamaması hâli hariç olmak üzere; olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri üç ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve karara bağlanır. Aksi halde olağanüstü hallerde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi kendiliğinden yürürlükten kalkar.”

aykırılık beraberinde yaptırımı getirir. Dolayısıyla, kurallarla belirlenen sınırları ihlal eden davranışlar, bir tepki niteliğinde cezalandırmaya tabi tutulmaktadır (Bilge, 2010, s. 3). İşte bu şekilde, toplumda düzen ve güvenin sağlanabilmesi için kurallara riayet edilmesi gerekliliği, hukuk kurallarının oluşmasına ve söz konusu kurallara aykırılığın da karşımıza yaptırım kavramını çıkaracağına işaret eder (Erdoğan, 2012, s.244).

Yaptırım kavramını somutlaştırabilmek bakımından, çalışmamız konusu kapsamında Kabahatler Kanunu'na değinmek gerekecektir. Bu bağlamda, ilgili kanunun, kabahatlere ilişkin genel kuralları, fiiller karşılığında öngörülen idari yaptırımların türlerini, sonuçlarını ve buna ilişkin karar alma süreçleri ile bunlara karşı kanun yollarını düzenlediği görülmektedir (Kula, 2019, s. 47).

İdari yaptırımların, işlenmiş olan bir fiili cezalandırmayı değil, caydırıcılığı ön planda tuttuğu söylenebilir. Nitekim hukuka aykırı fiil, cezai boyutta değil, daha hafif olduğundan, bunların karşılığında uygulanacak yaptırım türleri nitelik olarak değişkenlik göstermektedir (Erdoğan, 2012, s. 266).

Kabahatler Kanunu'nun Üçüncü Bölümünde idari yaptırımlar düzenlenmiştir. Buna göre madde 16 ve devamında yaptırım türlerine ve açıklamalara yer verilmiştir. İdari para cezalarını derleyen madde 17'de: *“(1) İdarî para cezası, maktu veya nispi olabilir. (2) İdarî para cezası, kanunda alt ve üst sınırı gösterilmek suretiyle de belirlenebilir. Bu durumda, idarî para cezasının miktarı belirlenirken işlenen kabahatin haksızlık içeriği ile failin kusuru ve ekonomik durumu birlikte göz önünde bulundurulur.”* denilmektedir. Yaptırımların düzenlendiği söz konusu bölümde, kabahatler karşılığında uygulanacak idarî yaptırımlar, idarî para cezası ve idarî tedbirler olarak ayrılmıştır. İdarî tedbirler, mülkiyetin kamuya geçirilmesi ve ilgili kanunlarda belirtilen diğer tedbirler olarak belirlenmiştir (Yurtcan, 2016, s. 106).

Türk Hukukunda Kabahatler Kanunu yürürlüğe girmeden önce idari yaptırım öngören kanunların bir hayli fazla olduğu ve bu bağlamda uyulması gereken temel ilkelerin tespiti ve daha da önemlisi yaptırımların uygulaması açısından da bir hayli karmaşanın yaşandığını söylemek mümkündür. Bu meyanda yaptırım uygulamaya yetkili merciler, yaptırım uygulanırken izlenmesi gereken usul, itiraz mercileri ya da yargısal denetim yolları farklı farklı kanunlarda düzenlenmiş olması sebebiyle bir hayli karmaşık görünüm arz ediyordu. Bu durum da hukuk birliği ve hakların korunması açısından sakıncalar doğurmaktaydı. Buradan hareketle, Kabahatler Kanunu'nun en azından genel hükümler çerçevesinde bu karmaşaya açıklık getirdiği söylenebilir (Çağlayan, s. 148.)

Karşılaştırmalı hukuka baktığımızda farklı ülkelerde de çeşitli zamanlarda kabahatlerin Türk hukukunda olduğu gibi suçlar kategorisinden ayrıldığını görmekteyiz. Örneğin Alman uygulamasına baktığımızda Alman hukukçuların daha 18. Yüzyılın ikinci yarısında kabahatleri birer suç fiili olmaktan çıkarma eğiliminde olduklarını ve bu yönde hukuku biçimlendirdikleri görülmektedir. (İçel, 1984, s. 117). İdari ihlaller karşılığında idari yaptırım uygulanması gerektiğinin, dolayısıyla kabahatleri ceza kanunundan ayırıştırarak, suç olmaktan çıkarma yöneliminin gerekçeleri arasında iş yükü fazla olan mahkemelere daha fazla iş yüklememek, kabahat niteliğinde fiil işleyen kişilerle ağır nitelikte suç işleyen kişilerin aynı yargılama usulüne tabi tutulmasının önlemek ve idari ihlal niteliğinde kabahat işleyen kişinin sanık kürsüsüne çıkarılarak lekelenmemesi başlıca etkenler olarak sayılmaktadır (Gişi, 2017, s. 132.)

Günümüzde salgın dolayısıyla temel haklara getirilen sınırlamalar dahilinde, sınırlamalara aykırı hareket eden kişilere idari para cezası yaptırımı öngörülmektedir. Bu bağlamda temel haklara getirilen sınırlamaların hukuki dayanaktan yoksun olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, ihlal ve yaptırımın hukukiliğinden önce, asıl ihlal koşullarını

belirleyen hukuk kuralının hukuka uygun olup olmadığının tespiti ayrıca bir önemi ihtiva etmektedir.

Sınırlamalara Aykırı Davranışlara Uygulanan İdari Yaptırımların Hukuki Dayanağı ve Hukuka Uygunluğu

Kabahatlerin suç kapsamından çıkarılması ve dolayısıyla ceza kanununun kapsamı dışına çıkarılması bu tür davranışların tamamen meşru davranışlar olduğu gerekçesine değil, nitelik olarak sonucu bakımından ceza yaptırımını gerektirmeyen ancak yine de kamu düzeni, kamu sağlığı, kamu esenliği bakımından kabul edilebilir olmayan davranışlar olduğu tespitine dayanmaktadır. Bu bağlamda cezai yaptırıma tabi davranışlara nazaran daha hafif ihlali içeren ve buna paralel bir biçimde öngörülen yaptırımını gerektiren davranışlar idari yaptırımlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Koronavirüs salgınıyla mücadele kapsamında alınan önlemlere riayet etmeyenler için öngörülen idari yaptırımların dayanağı, 5442 sayılı İl idaresi Kanunu ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunudur.

Koronavirüs önlemleri çerçevesinde sokağa çıkma yasağının yasal dayanağı olarak İl İdaresi Kanunu'nun 11/C maddesi² ile 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 27.³ ve 72.⁴ maddeleri gösterilmektedir. Ayrıca getirilen sınırlamaları ihlal edenlere yönelik uygulanan yaptırımlar, bahse konu kanunlarla gerekçelendirilmektedir. Yürütme organının önlemlerin dayanağı olarak ibraz edilen İl İdaresi Kanunu'nun ilgili maddesi irdelendiğinde, bu hükmün mevcut koşullar altında sokağa çıkma yasağı getirilmesini öngören bir düzenleme olmadığı göze çarpmaktadır. Temel hakların sınırlandırılması esasını içeren hallerde, dar yorumlama yapılması, özgürlüğün esas olması ilkesinin bir yansımasıdır. Söz konusu madde de “*kamu*

² “İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindedir. (Ek cümle: 25/7/2018-7145/1 md.) Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır. (Ek paragraf: 25/7/2018-7145/1 md.) Vali, kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde on beş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve ruhsatlı da olsa her çeşit silah ve merminin taşınması ve naklini yasaklayabilir. Bu fıkra kapsamında alınan ve ilan olunan karar ve tedbirlere uymayanlar hakkında 66 ncı madde hükmü uygulanır”

³ “Umumi hıfzıssıhha meclisleri mahallin sıhhi ahvalini daima nazarı dikkat önünde bulundurarak şehir ve kasaba ve köyler sıhhi vaziyetinin ıslahına ve mevcut mahzurlarınizalesine yarayan tedbirleri alırlar. Sari ve salgın hastalıklar hakkında istihbaratı tanzim, sari ve içtimai hastalıklardan korunmak çareleri ve sıhhi hayatın faydeleri hakkında halkı tenvir ve bir sari hastalık zuhurunda hastalığın izalesi için alınan tedbirlerin ifasına muavenet eylerler.”

⁴ “57 nci maddede zikredilen hastalıklardan biri zuhur ettiği veya zuhurundan şüphelenildiği takdirde aşağıda gösterilen tedbirler tatbik olunur:

1 - Hasta olanların veya hasta olduğundan şüphe edilenlerin ve hastalığı neşrü tamim eylediği tetkikatı fenniye ile tebeyyün edenlerin fennen icap eden müddet zarfında ve sıhhat memurlarınca hanelerinde veya sıhhi ve fenni şartları haiz mahallerde tecrit ve müşahede altına vaz'ı.

2 - Hastalara veya hastalığa maruz bulunanlara serum veya aşı tatbiki.

3 - Eşhas, eşya, elbise, çamaşır ve binaların ve fennen intana maruz olduğu tebeyyün eden sair bilcümle mevaddın fenni tathiri.

4 - Hastalık neşreden haşarat ve hayvanatın itlafi.

5 - Memleket dahilinde seyahat eden eşhasın icap eden mahallerde muayenesi ve eşyalarının tathiri.

6 - Hastalığın sirayet ve intişarına sebebiyet veren gıda maddelerinin sarf ve istihlakinin men'i.

7 - Dahilinde sari ve salgın hastalıklardan biri zuhur eden umumi mahallerin tehlike zail oluncaya kadar set ve tahliyesi.”

esenliğinin sağlanması”nın “*valinin ödev ve görevleri*” arasında olması ve “*bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır*” denmesi, valinin sokağa çıkma yasağı koyabileceği veya kişilerin temel hak ve hürriyetlerini sınırlandıran tedbirleri alabileceği anlamına gelmez (Gözler, 2020). Salgın şartlarında alınacak tedbirler temel haklara sınırlama getirdiği için burada yer almayan tedbirlerin düzenleyici işleme düzenlenmesi de söz konusu değildir (Akbulut, 2021, s. 46).

Bunun yanında Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nun hükümleri de günümüz koşullarını karşılayacak yeterlilikte değildir. 1930’lu yılların şartlarına göre hazırlanan ve yürürlüğe giren bu kanunun günümüz koşullarının ihtiyaçlarına çare olmak bir yana, yasanın tabiri caizse “restore veyahutta modifiye” edilmesiyle dahi mevcut zamana uyum sağlama ihtimali rasyonellikten uzak bir düşünce olacaktır. Her ne kadar 27. madde tecrit uygulanmasına cevaz verse de maddeye göre bu tedbir, herkese değil, ancak “*hasta olanların veya hasta olduğundan şüphelenilenler ve hastalığı neşri tamim eylediği tetkikatı fenniye ile tebeyyün edenler*”e ilişkin olarak uygulanabilir. Bu maddeye dayanarak 18 yaşından küçük veya 65 yaşından büyük olan kişilerin sokağa çıkmalarının yasaklanması mümkün olmamak gerektir.

Sokağa çıkma yasağının hukuki dayanağı olarak gösterilen bir diğer hüküm olan m.72 kapsamında Kanun’un 57. maddesinde belirtilen hastalıkların ortaya çıkması veya ortaya çıkmasından şüphelenilmesi durumunda öngörülebilecek önlemler düzenlenmektedir. Pek tabii kanunun yürürlüğe giriş tarihi göz önüne alındığında korona virüs salgınının 57. madde kapsamında değerlendirilmesi beklenemez. Her ne kadar kanunun 64. maddesinde, 57. maddedeki salgın hastalıklar dışında herhangi bir salgın hastalığın ortaya çıkması durumunda da, o hastalığa karşı bu Kanun’da sayılan tedbirlerin Sağlık Bakanlığı tarafından alınabileceği ifade edilse de 72. maddede sayılan tedbirler arasında sokağa çıkma yasağı tedbiri yer olmadığını belirtmek gerekir. Madde 72/1’de hasta olan veya hasta olduğundan şüphelenilen kişilerin belli bir süre ile sınırlı olmak üzere ikametgâhlarında veya sıhhi ve fenni şartları haiz mahallerde tecridi düzenlenmektedir. Ne var ki tecrit ile sokağa çıkma tedbirleri farklı tedbirlerdir (Kasapoğlu Turhan, 2020, s. 557).

Yukarıda bahsi geçen açıklamalar ışığında, salgınla mücadele çerçevesinde alınan önlemler hali hazırda temel haklara müdahale içerip, hukuka aykırı olduğundan, önlemlere uymayanlara yönelik alınan idari yaptırım kararlarının hukuka uygun olduğundan söz edilemez (Gözler, 2020).

Kuzey Kıbrıs Hukukunda Yasal Durum

Genel olarak

KKTC Anayasası’nda TC Anayasası’ndan farklı olarak Anayasa sistematüğinde düzenlenen temel hak ve özgürlükler için genel bir sınırlama hükmü mevcuttur. KKTC Anayasa’sının 11. maddesi şu şekilde bir düzenleme öngörmektedir; “*Temel hak ve özgürlükler, özüne dokunmadan, kamu yararı, kamu düzeni, genel ahlak, sosyal adalet, ulusal güvenlik, genel sağlık ve kişilerin can ve mal güvenliğini sağlamak gibi nedenlerle ancak yasalarla kısıtlanabilir.*” Buna göre Anayasa kapsamında koruma alanı bulan temel hak ve özgürlükler genel sebeplerden herhangi birine dayanılarak, kanun ile sınırlandırılabilir (Sağlam, 2016, s. 106). Görüldüğü üzere KKTC hukuk düzeninde, temel hakların sınırlandırılmasına ilişkin olağan ve olağanüstü dönem ayırımına gidilmemiştir.

Bu bağlamda, içinde bulunduğumuz pandemi döneminde kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının sınırlandırılması meşrudur. Şöyle ki, hali hazırda alınan bütün önlemler ve dolayısıyla temel haklara getirilen kısıtlamalar, Fasil 156 Sokağa Çıkma Yasağı Yasası’na dayanmaktadır. İlgili yasada: “*Bakanlar Kurulu, kamu güvenliği ve kamu düzeninin idamesi için emretmeyi*

uygun görmesi halinde, herhangi bir zaman bir Emirname ile hiçbir kişinin, Emirnamede belirlenecek bir kişinin vereceği yazılı bir iznin verdiği yetki olmadan Emirnamede belirlenecek alan içinde ve saatler arasında sokağa çıkmamasını emredebilir.” denilmesi suretiyle kamu güvenliği ve kamu düzeninin devamı için kişilerin özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasal zemini oluşturulmuştur.

Sonuç

Gelişen, gelişmeye devam eden ve uygarlaşan toplumlarda git gide yer edinen temel haklara/insan haklarına saygı özellikle günümüz koşullarında bazı üstün değerlerin korunabilmesi açısından sekteye uğrayabilmektedir. Her ne kadar zaruret halinde sınırlanan hak ve özgürlükler olsa da, sınırlamaların hukuka uygun olması gerekliliği tartışılmaması gereken en üst değerdir. Buradan hareketle Türkiye'nin salgın koşullarını iyi yönetemediği ve hak ihlallerine sebep olduğu gözlenmektedir. Halbuki olağanüstü hal ilan edilmesi ile temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması meşru bir zemine oturtulup, hukuka uygunluk sağlanabilir.

Kaynakça

- Abalı, A., (2020). “Seyahat özgürlüğünün genel sağlık nedeniyle sınırlandırılmasının anayasaya uygunluğu açısından değerlendirilmesi”, *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, Sayı:1. 78-100.
- Akbulut, B. (2021). “Kabahatler hukukunda kanunilik ilkesi ve covid-19 nedeniyle alınan tedbirlere aykırılık”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, 9 (1), 1-57. Erişim Tarihi: 11.11.2021.
<https://cdn.istanbul.edu.tr/file/JTA6CLJ8T5/1BDF50F7539247FBB4B64DC3A1EF9C39>
- Bilge, N. (2010). Hukuk başlangıcı (hukukun temel kavram ve kurumları), 28. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çağlayan, R. “Kabahatler kanunu ve uygulaması”, Perşembe Konferansları, 147-152. Erişim Tarihi: 11.11.2021. <https://docplayer.biz.tr/21008682-Kabahatler-kanunu-ve-uygulamasi.html>.
- Değirmenci, M. (2020). “Türkiye’de temel hak ve hürriyetlerin durdurulmasının anayasal çerçevesi”, *ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:10. Erişim Tarihi: 13.11.2021.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/etusbed/issue/54037/676573>.
- Doğan, B., (2020). “Sivil itaatsizlik ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ilişkisi”, *AkdHFD*. Sayı:1. Cilt: 10. s. 113-145.
- Doğan, B., Yırtıcı M.M. (2020). Covid-19 pandemisi nedeniyle temel hak ve hürriyetlerin 1593 sayılı umumi hıfzıssıhha kanunu ve 5442 sayılı il idaresi kanunu çerçevesinde sınırlandırılmasının hukuka uygunluğu”, 1 Mayıs Uluslararası Kongresi (Online) Çalışma Hayatında Yeni Zihniyet İhtiyacı ve Pratik Uygulama Zemini Olarak Kamu Görevlileri Sendikacılığı Kongresi Bildiriler Kitabı II. Cilt, Ankara: EPA-MAT.
- Erdinç, B. (2012). “İdari yaptırımların kavramsal çerçevesi ve cezai yaptırımlarla karşılaştırılması.”, *Ankara Barosu Dergisi*. 239-276. Erişim Tarihi: 13.11.2021.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/abd/issue/33799/374294>.
- Gişi, S. (2017). “Kabahatleri suç olmaktan çıkarma eğilimi ve kabahatler kanunu”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:8, Sayı:1, 129-152. Erişim Tarihi: 12.11.2021.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/307980>.
- Gözler, K. (2016). Anayasa hukukun genel esasları, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Gözler, K. (2014). Hukukun temel kavramları, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Gözler, K. (2017). Türk anayasa hukuku dersleri, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.

- Gözler, K. (2020) “Korona virüs salgınıyla mücadele için alınan tedbirler hukuka uygun mu? (2)” (Yayın Tarihi: 6 Temmuz 2020), Erişim Tarihi: 15.11.2021. <https://www.anayasa.gen.tr/korona.htm>.
- İçel, K. (1984). “İdari ceza hukuku ve kabahatleri suç olmaktan çıkarma eğilimi”, *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Fakülteler Matbaası, C: 50, S: 1-4. Erişim Tarihi: 15.11.2021. <https://dergipark.org.tr/en/pub/iuhfm/issue/9074/113178>.
- Metin, Y. (2017). “Temel hakların sınırlandırılması ve ölçülülük: Ölçülülük ilkesi evrensel bir anayasal ilke midir?”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Vol 7, No I, Erişim Tarihi: 10.12.2021 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/388309>.
- Kaboğlu, İ. Ö. (2015). Anayasa hukuku dersleri (genel esaslar), İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Kasapoğlu Turhan, M. (2020). “Covid-19 pandemisinde ilan edilen sokağa çıkma yasaklarının idare hukuku yönüyle değerlendirilmesi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi – İnÜHFD*, 11(2): 550-566. Erişim Tarihi: 16.11.2021 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1209887>.
- Kula, A. (2019). “Kabahatler kanununun genel hükümleri”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (140), 43-70. Erişim Tarihi: 15.11.2021. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/Dergi/Dergi140/6/>.
- Sağlam, F. (2013). Anayasa hukuku ders notları, Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi Yayınları.
- Sağlam, F. (2016). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti anayasa hukuku dersleri, Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi Yayınları.
- Şimşek, E. (2021). “COVID-19 döneminde kamu sağlığının korunması için alınan tedbirlerin yaşam hakkı ve eşitsizlikler üzerindeki etkileri”, *Ankara Barosu Dergisi*, (2), 240-268. Erişim Tarihi: 13.11.2021. <https://dergipark.org.tr/en/pub/abd/issue/64405/978865>.
- Tezcan, D., Erdem, M.R., Sancakdar, O., Önok, R. M., (2016). İnsan hakları el kitabı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Öztürk, B., Tezcan, D., Erdem, M. R., Sırma Gezer, Ö., Saygılar Kırıt, Y. F., Alan Akcan, E., Özaydın, Ö., Erden Tütncü, E., Altınok Villemin, D., Tok, M. C., (2018). Nazari ve uygulamalı ceza muhakemesi hukuku, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Öztürk, K. B., (2021) “Olağan Dönemlerin Olağandışı Koşullarında Hukukun Silikleşmesi-Kanuni İdare İlkesi Bağlamında Bir Değerlendirme”, Kamu Hukukçuları Platformu 2021, Bildiri Metni, Erişim Tarihi: 01.12.2021. https://www.kamuhukukculari.org/?sayfa=toplantı_bildiriler&id=13&no=2.
- Polat Akgün, D. (2021). “Hukukun Araçsallaştırılmasının Güncel Bir Örneği: Covid-19 Pandemisi Çerçevesinde Alınan Önlemler ve Siyasal Sistemlerde Yaşanan Otoriterleşmeye Etkisi”, Kamu Hukukçuları Platformu 2021, Bildiri Metni, Erişim Tarihi: 02.12.2021 https://www.kamuhukukculari.org/?sayfa=toplantı_bildiriler&id=13&no=2.
- Yurtcan, E. (2016). Yargıtay kararları ışığında kabahatler kanunu ve yorumu, 2. Baskı, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.